

NAYIRI

RESAD EKREM KOÇU

1911 De İstanbul

Aşağıdaki satırlar Mecmua-i Ebüzziya'da «Pâyitahtın Hâli» adıyla neşredilmiş uzun bir yazıdan alınmıştır. Fethin beşyüzdüncü yılını da idrâk ettikten sonra ibret gözüyle okunmaya değer. En az bir buçuk asırlık bir ihmâlin harâbeye çevirdiği muazzam beldeyi imâra uğraşanlara Allah kuvvet ve metânet, sabır ve sebat versin. Yazıya o devrin İstanbul'undan resimler ilâve ediyoruz.

Yazan: Ebüzziya Tevfik

Şinasi merhum hicri 1863 de Tasviri Efkârda, İstanbul sokaklarının tenvir ve tathirine hasrettiği bendi mahsusda, İstanbulun evsâfı tabiiyesine şu cümle lâtifesiyle tercüman olmuştu:

«Şehrimiz bir pâyitahttır ki, yalnız başına bir devlet değer! ve ona mâlik olanlar ise -Napolyonun sözüdür- cihana hükmetmeye muktedir olur.»

Nâmık Kemal merhum da, üç sene sonra, yine Tasviri Efkârda, Hocapaşa yangını üzerine yazdığı bir makalede:

«İstanbulumuz bir şehri şehirdir, cihanın pâyitahtı olmak ka-

ve ifrât derecede görmezliğe, daha doğrusu körlüğe müptelâ, Görmüyor, görürse aldırıyor, vazife etmiyor. Acaba belediye çavuşları da halkın arasındaki bakar körlerden mi seçiliyor?

Halkımızda «eser» muhafazası fikri de kalmamıştır. Fakat bu hâleti ruhiye, efrâdı ahâliye, hiç güphe yoktur ki efrâdı hükûmetten sırayet etmiştir. Baş, dâima ya «Hüsni misâl», yahut «sui misâl» olur. Resmî binalarımıza, mukaddes binalarımıza, hattâ muhteşem binalarımıza göz atacak olursak halkın müptelâ olduğu kayıtsızlığın daha geniş ölçüde belirmiş olduğunu görürüz.

Müze Müdürü Hamdi Bey merhum: «Badana, dekadansın en aydın bir delilidir» der idi. Yerden göğe haklıdır. Tâkib ve imâr fikrini terkeden milletler, ayıplarını örtmek için en tez çâre olmak üzere badunadan istimedâd ederler. Devletin en büyük başını aldatmak için, meselâ bir kıslayı, yahut devlet dâirelerinden birini senede bir defa boyamakla, güya ki, ona metânet vermiş olurlar. Bizde ise badana o derece suüstimal olunmuş ve olunmaktadır ki, mücellâ mermer sütunlara ve altın kakmalı nakışlarla müzeyyen tavanlara kadar herşeye sürülmektedir. Sultan Ahmed câmiinin en sonraki tâmirinde, Hünkâr mahfilinin altındaki tavadan 12 milimetre kalınlığında sekiz kattan ibaret bir badana tabakası çıkarılmıştı. Garibdir ki bu badananın kazınmasıyla meydana çıkan yaldızlı tavan, hiçbir tâmile muhtaç olmaksızın, bugün, aslındaki parıltı ile ve bütün letâfetiyle seyredilmektedir.

Geçen gün Ayasofyaya gittim. Kapunun sol tarafındaki ağacın altına atılmış olan iskemleler üzerine beş on kişi oturmuş, kimi kahve içiyor, nargile içiyor, kimi yediği marulun yapraklarıyla koganını atarak orasını, gittikçe sermayesi çoğalan bir mezbele hâline tahvil ediyordu. Hele bir nâbedin harîmi demek olan avlusunda kahvehaneler bulundurmaya akıl ve naklin nasıl cevaz verebildiğine ne kadar hayret edilse yeridir. Bu utanmazlığın hikmeti, illeti nedir?

Bir mislini inşâya pek de kudretimiz olamayacak gibi görünen muhteşem Beykoz kasrının hâlini görenlerin yüreği kanar. Çünkü bu kasta Abdülhamid'in devri saltanatında kimse gitmemiş! İçindeki bekçiler

Korkunç kıyafetli dilenciler

çatının tâmile muhtaç olduğunu ihtar ettikçe aldırın olmanın. Çünkü Yıldız sarayından görülmeyen her yer, her şey harâb olmaya mahkûm tutulmuş. Abdülhamidede tahrib fikri bir doğuş lekisi olarak bulunabilirdi, «bakım, koruma» fikri de hükûmetin mânâsı içindedir. Bu işlerle vazifeli bir hey'et, hiç olmazsa bir memur bulunmak lâzım gelmez mi?..

Ayasofya karşısındaki Üçüncü Ahmed çeşmesi, bir devrin zevki bediinin tercümanıdır. Abdülâziz cülusunun tezine tâmir ettirmişti. Sonra, yerden kalkan tozun, toprağın hedefi ola ola renk ve nakışlarından eser kalmadı, Seyyid Vehbinin mutan- tan kasidesi dahi okunamayacak hâle gelmiş. Üçüncü Ahmed, çeşmesine tarih olarak:

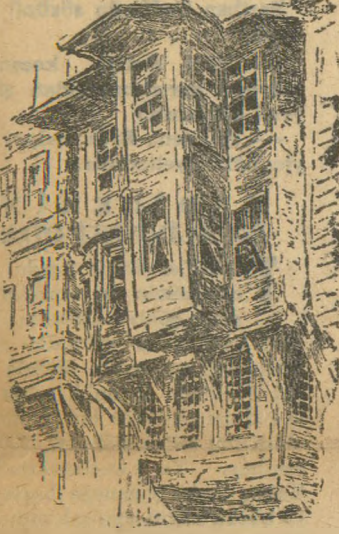
Aç Besmele ile iç suyu Han Ahmed'e eyle duâ mırânı söylemiş.. Bu mırâ da yalancı şahid gibi mahcub duruyor.. Çünkü, Çeşmede su yoktur.

Sokak köpeklerine et ziyafeti

Büyük şehirde yer yoktur ki, barakalarla karşılaşmasın! -Ecdadın asırlara göğüs geren yapıları arasında barakalar...- Baraka derdine düşüldüğü gün yerleşme fikrine vedâ etmek lâzımdır. Herşeyimiz, her işimiz, her mahal ve mekânımızda bir «muvakkat» lik hâleti görülüyor.

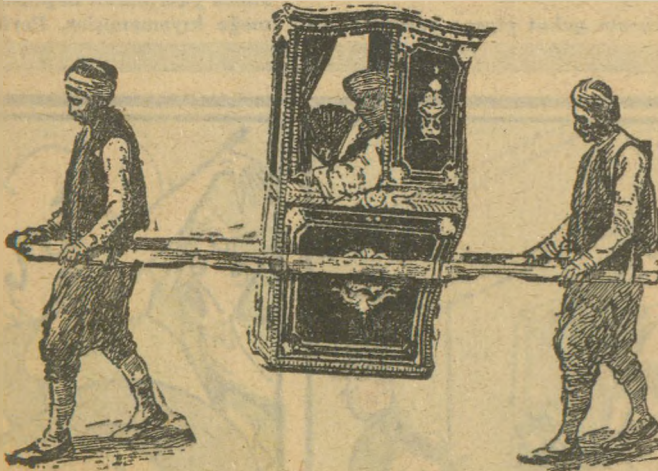
Her ferd ki, vatanının ikbâl ve şevketinden başka bir emeli olmamak lâzımdır. Bakım, koruma fikrine sâhib olmalıdır. Bu fikrin doğması, Şarkda, herşeyi hükûmetten bekleyen siyaset ve idâre an'anesinin yıkılmasına bağlıdır.

Birbirlerine bitişik çıra gibi tutuşup yanan ahşap evler

biliyetini hâizdir. Milletimize mevrus olan şanı muzafferiyetin en büyük bir nişânei iftihar- ı bu beldedir. Bizim mülkümüz olalı bir kat daha mâmur olmuştu».

Bu güzel şehir, sonraları, kanuna boyun eğmeyip mâlik olduğu arsaya sokağa tecavüzle genişletmekte pervâsız bulunmaların kötüllüğü ile bu hâle girmiştir. Bir millet arasında kanun ve nizama boyun eğme fikri yok olup herkes hareketlerinde keyfine tâbi olursa o millet dekadans denilen yok olma felâketine kadar gider. Halk her şeyi hükûmetten bekliyor. Şehrin biraz sapa, fakat haylice kalabalık yerleri hayret ve o nisbette nefretle görülecek şeylerden geçilmiyor. Yiyecek satan öyle dükkânlar var ki kazârâ içlerine göz atanlar, istihâ ile alacakları şeyleri müddeti ömründe ağzına koymamaya yemin edecek kadar mülevves ve müstekreh bir halde görmekte- dirler. Halk nasılsa kayıtsızlığa

Hammalların taşıdığı güzel kibar hanımlar

